

Наталія Вікторівна Сорочан,

*Харківський національний університет
внутрішніх справ (ад'юнкт);*

 <https://orcid.org/0000-0003-4387-0754>,
e-mail: Sorochan_2017@ukr.net

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПРИНЦИПІВ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАОХОЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Досліджено визначення поняття принципів правового регулювання заохочення працівників Національної поліції України. З'ясовано, що заохоченням як засобом правового впливу є стимулювання певної поведінки особи під дією певного мотиву або мотивів. Правове регулювання розглянуто як специфічну систему нормативного впливу на суспільно значущі, свідомо-вольові, повторні та стійкі суспільні відносини з метою їх упорядкування. Принципи правового регулювання заохочення працівників Національної поліції України визначено як такі засадничі ідеї системи нормативного впливу на правовідносини з приводу заохочення вказаних працівників, які визначають зміст і спрямованість його норм і характеризуються системністю, взаємозгодженістю, загальнообов'язковістю, універсальністю, стабільністю, предметною визначеністю, загальнозначущістю й регулятивністю. Указані принципи запропоновано поділяти на основні та факультативні.

Ключові слова: заохочення працівників Національної поліції України, принципи правового регулювання, система нормативного впливу, принцип законності, принцип фактичної та формальної обґрунтованості, принцип справедливості, принцип багатоманітності, принцип розумної періодичності та своєчасності, принцип доцільності, принцип добровільності.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Трудове право України як складова частина загальної теорії національного права є самостійною галуззю права й має певні принципи правового регулювання праці.

Принципи трудового права загалом і принципи правового регулювання заохочення працівників Національної поліції України зокрема є найбільш важливими основоположними засадами, першоосновою відповідної галузі права, вони пронизують зміст її норм і мають універсальну, загальну сферу дії [1, с. 9].

Проблема принципів правового регулювання заохочення працівників Національної поліції України наразі є досить актуальною.

Увага до неї зумовлюється необхідністю проведення аналізу чинного трудового законодавства на тлі розвитку реальних економічних можливостей держави.

З огляду на зазначене та з урахуванням можливих колізій у трудовому праві щодо принципів заохочення працівників поліції необхідно закріпити визначення поняття «принципи правового регулювання заохочення працівників Національної поліції України» з подальшою розробкою критеріїв класифікації останніх і забезпеченням ефективного механізму реалізації таких принципів у практичній діяльності Національної поліції України на законодавчому рівні.

Стан дослідження проблеми

Принципи трудового права – це традиційна для науки проблема. Її досліджували, зокрема, такі науковці, як В. Єрьоменко, В. Мельник, Д. Підкопай та інші. Але у науковій правовій літературі ніколи не обґрунтовувалось і взагалі не робилося задовільного вирішення проблеми застосування основних принципів правового регулювання саме щодо заохочення працівників Національної поліції України. На вирішення цього питання і спрямовано нашу статтю.

Мета і завдання дослідження

Мета полягає у визначенні поняття принципів правового регулювання заохочення працівників Національної поліції України, спираючись на погляди деяких науковців.

Завдання дослідження – з'ясування сутності заохочення в трудовому праві, визначення правового регулювання як специфічної системи з подальшим визначенням поняття «принципи правового регулювання заохочення працівників Національної поліції України».

Наукова новизна дослідження

Уперше визначено поняття «принципи правового регулювання заохочення працівників Національної поліції України» на основі поетапного аналізу його складових.

Виклад основного матеріалу

Ураховуючи сформульовані завдання дослідження, логіка викладу в роботі передбачає, по-перше, з'ясування сутності заохочення в трудовому праві, по-друге, визначення правового регулювання як специфічної системи. Далі, ґрунтуючись на перших двох кроках, ми визначимо поняття «принципи правового регулювання заохочення працівників Національної поліції України».

Отже, як стверджує О. Барабаш, заохочення як засіб правового впливу полягає у стимулюванні певної поведінки особи під дією мотиву, що виникає внаслідок взаємодії потреб та інтересів цієї особи з передбаченими у нормативно-правових приписах конкретними моральними та/або матеріальними благами (із заходами правового

заохочення), які вона потенційно може отримати. У результаті оцінювання цієї поведінки компетентним суб'єктом ухвалюється рішення про застосування чи незастосування заходів правового заохочення, обрання їх видів і розмірів. Вочевидь, таке рішення повинно ґрунтуватися на певних нормативних засадах [2, с. 17]. Учений досить детально розкриває поняття заохочень у трудовому праві. Залежно від виконання трудових обов'язків кожен працівник має змогу отримати певні блага або, навпаки, понести конкретну відповідальність, що повинно відображатися у нормативно-правових (локальних) актах.

Далі ми приєднуємося до думки Г. Коритцева, що якщо відповідальність є негативним боком методу стимулювання праці, то заохочення є його позитивним боком [3, с. 115].

Як підкреслює Ю. Пилипенко, сутність власне засобів заохочення можна розкрити, лише дослідивши окремі форми заохочення. До останніх належать, зокрема, нагородження цінним подарунком, надання матеріальних благ тощо [4, с. 297].

Виходячи зі змісту норм Кодексу законів про працю, зокрема статті 143, питання заохочення працівників віднесено до сфери локального нормативно-правового регулювання. Саме в локальних нормах повинна встановлюватися система стимулювання праці: види заохочень, підстави та порядок їх застосування, а також показники результативної праці, відповідно до яких працівник має право на той або інший вид заохочення¹ [5, с. 57].

У відповідності до частини 2 ст. 19 Закону України «Про Національну поліцію» «підстави та порядок притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності, а також застосування до поліцейських заохочень визначаються Дисциплінарним статутом Національної поліції України, що затверджується законом»².

Згідно зі статтею 6 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» (далі – Закон) «заохочення є засобом підтримання службової дисципліни, що полягає у відзначенні поліцейського за успішне виконання ним обов'язків, а також за інші заслуги перед державою та суспільством.

До поліцейських можуть застосовуватися такі види заохочень:

- 1) дострокове зняття дисциплінарного стягнення;
- 2) занесення на дошку пошани;
- 3) заохочення грошовою винагородою;

¹ Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII : ред. від 25.09.2019.

² Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII : ред. від 01.01.2019.

- 4) заохочення цінним подарунком;
- 5) надання додаткової оплачуваної відпустки тривалістю до п'яти діб;
- 6) заохочення відомчими заохочувальними відзнаками Національної поліції України;
- 7) заохочення відомчими заохочувальними відзнаками Міністерства внутрішніх справ України;
- 8) дострокове присвоєння чергового спеціального звання;
- 9) присвоєння спеціального звання, вищого на один ступінь від звання, передбаченого займаною штатною посадою;
- 10) заохочення відомчою заохочувальною відзнакою Міністерства внутрішніх справ України "Вогнепальна зброя";
- 11) заохочення відомчою заохочувальною відзнакою Міністерства внутрішніх справ України "Холодна зброя"¹.

Про правове регулювання як специфічну систему зазначимо таке. Як стверджується у Великому юридичному словнику, правовим регулюванням є процес впливу держави на суспільні відносини за допомогою юридичних норм (норм права), який ґрунтується на предметі й методі. Предметом є визначена форма суспільних відносин, яка закріплюється відповідною групою юридичних норм. Під методом правового регулювання розуміється спосіб впливу юридичних норм на суспільні відносини [6, с. 418].

І. Ванчук вважає, що правове регулювання має розглядатися як специфічна система нормативного впливу на суспільно значущі, свідомо-вольові, повторні та стійкі суспільні відносини з метою їх упорядкування, яка реалізується через визначення базових складових зазначених відносин і з використанням спеціальних юридичних засобів. Водночас, для забезпечення стабільності системи правового регулювання необхідно забезпечити здійснення її функціонування відповідно до чітко визначених принципів правового регулювання; використання оптимально підбраного з урахуванням специфіки суспільних відносин методу правового регулювання; наявність реально й ефективно діючих механізмів роботи діяльних елементів правового регулювання [7, с. 10].

У свою чергу, Р. Демків вважає, що правове регулювання як юридичне явище (нормативно-юридичне регулювання) – це система дій та операцій, які здійснюються органами державної влади у встановлених процесуальних формах за допомогою певних методів і з використанням при цьому юридичних засобів, спрямованих на встановлення і реалізацію певних моделей суспільного розвитку [8, с. 22].

¹ Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII.

О. Стукаленко, аналізуючи поняття механізму правового регулювання, наголошує, що у теорії адміністративного права відсутня єдина точка зору на розуміння та визначення поняття «механізм правового регулювання». Зазначена категорія постійно трансформується під впливом постійної зміни суспільних відносин. Тому механізм адміністративно-правового регулювання визначається неоднаково: як сукупність адміністративно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється вплив на відносини, що виникають у процесі виконавчо-розпорядчої діяльності держави; як механізм імперативно-нормативного впорядкування організації та діяльності суб'єктів та об'єктів управління і формування стійкого правового порядку їх функціонування; як сукупність правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері адміністративного права; як засіб здійснення державно-владних повноважень під час адміністративно-правового регулювання суспільних відносин, які виникають у відповідній сфері, що здійснюється уповноваженими на це державними органами з метою забезпечення функцій держави [9, с. 23].

Отже, враховуючи вищевикладене, ми можемо дати власне визначення поняття принципів правового регулювання заохочення працівників Національної поліції України, попередньо з'ясувавши сутність принципів загалом і принципів трудового права зокрема.

Як указується у Великому тлумачному словнику сучасної української мови, загалом принципом є основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т. ін. [10, с. 1125].

Як зазначає Д. Підкопай, принципи є складним соціальним і правовим явищем, коріння якого виходить ще з часів античності. При цьому принципи розглядаються як основні засади, теоретичні положення, на яких ґрунтується вся структура наукового знання [11, с. 274].

На думку О. Старчук, принципи права – це такі засадничі ідеї права, які визначають зміст і спрямованість його норм і характеризуються системністю, взаємоузгодженістю, загальнообов'язковістю, універсальністю, стабільністю, предметною визначеністю, загальнозначущістю й регулятивністю [12, с. 42].

На погляд В. Мельник та Н. Солонинка, принципи трудового права – це об'єктивно зумовлені рівнем розвитку суспільства та держави, характером і змістом соціально-трудова відносин загально-визнані основоположні засади, відправні положення й керівні ідеї, які є основою трудового права, визначають сферу його дії, порядок установлення прав та обов'язків суб'єктів, гарантії захисту їхніх прав і законних інтересів, розкривають зміст, сутність і правове значення в суспільстві цієї галузі права, є основою для створення внутрішньо

узгодженої та ефективної системи правових норм у сфері праці [13, с. 134–138].

Принципи трудового права можна класифікувати за різними критеріями, як-то:

1) за джерелом закріплення: конституційні – принцип верховенства права, принцип свободи праці тощо; закріплені в інших нормативно-правових актах – принцип визнання незаконними умов договорів про працю, які погіршують правове становище працівників у трудових правовідносинах порівняно з умовами, встановленими в нормативно-правових актах тощо;

2) за сферою дії: загальноправові – принцип законності, справедливості, рівності тощо; міжгалузеві принципи – влади й субординації, гласності, змагальності й об'єктивності судового розгляду тощо; галузеві – принцип забезпечення справедливих і безпечних умов праці, справедливої заробітної плати, що забезпечує рівень життя, гідний людині, для самого працівника та членів його сім'ї тощо.

Г. Джепа, розуміє під принципами заохочення за трудові досягнення керівні ідеї заохочувальних норм, які проявляються в нормах права, впливають на процес правозастосування під час регулювання заохочувальних відносин та заохочують варіант поведінки, що складається в процесі досягнення соціально-корисних результатів і показників праці, що переважають звичайні вимоги [14, с. 189].

Отже, з огляду на вищевикладене пропонуємо розуміти під принципами правового регулювання заохочення працівників Національної поліції України такі засадничі ідеї системи нормативного впливу на правовідносини з приводу заохочення вказаних працівників, на яких будуються зміст і спрямованість його норм, та обов'язковими ознаками яких є системність, загальнообов'язковість, взаємозалежність і стабільність.

Ми приєднуємося до О. Барабаш і поділяємо вказані принципи на основні та факультативні. До перших ми відносимо принципи законності, фактичної та формальної обґрунтованості, справедливості, багатоманітності, розумної періодичності та своєчасності. До других – принципи доцільності та добровільності. Їх нормативне закріплення, а також практична реалізація сприятимуть підвищенню ефективності застосування правових заохочень [2, с. 21].

Висновки

З'ясовано, що заохоченням як засобом правового впливу є стимулювання певної поведінки особи під дією певного мотиву (мотивів). Водночас якщо відповідальність є негативним боком методу стимулювання праці, то заохочення є його позитивним боком. Ми визначили, що правове регулювання має розглядатися як специфічна система нормативного впливу на суспільно значущі, свідомо-вольові,

повторні та стійкі суспільні відносини з метою їх упорядкування. Під принципами правового регулювання заохочення працівників Національної поліції України ми розуміли такі засадничі ідеї системи нормативного впливу на правовідносини з приводу заохочення вказаних працівників, за допомогою яких будуються зміст і спрямованість його норм і які характеризуються системністю, взаємоузгодженістю, загальнообов'язковістю, універсальністю, стабільністю, предметною визначеністю, загальнозначущістю й регулятивністю. Перспективами подальших розвідок в аналізованому напрямі є удосконалення переліку основних принципів правового регулювання заохочення працівників Національної поліції України з урахуванням відповідного позитивного законодавчого досвіду зарубіжних країн.

Список бібліографічних посилань: 1. Чанишева Г. І. Основні принципи правового регулювання трудових відносин за проектом Трудового кодексу України. *Університетські наукові записки*. 2016. № 3. С. 8–17. 2. Барабаш О. О. Принципи застосування заохочення як засобу правового впливу: загальна характеристика. *Форум права*. 2012. № 3. С. 17–22. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2012_3_4.pdf (дата звернення: 21.10.2019). 3. Коритцев Г. І. Поняття і значення заохочень в трудовому праві. *Європейські перспективи*. 2012. № 3 (3). С. 114–119. 4. Пилипенко Ю. Заходи заохочення сумлінної праці та їх види за трудовим законодавством. *Правова держава*. 2010. Вип. 21. С. 294–299. 5. Марченко І. В. Заохочення як перспективний метод забезпечення дисципліни праці. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 35. С. 56–59. 6. Большой юридический словарь / авт.-сост. В. Н. Додонов, В. Д. Ермаков, М. А. Крылова и др. ; под ред. А. Я. Сухарева, В. Е. Крутских. М. : Инфра-М, 2003. 704 с. 7. Ваньчук І. Д. Поняття й сутнісні ознаки правового регулювання суспільних відносин: сучасний погляд. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 32. С. 7–10. 8. Демків Р. Я. Правове регулювання як юридичне явище: окремі аспекти розуміння. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 34. С. 19–23. 9. Стукаленко О. В. Нотатки до розуміння категорії «механізм правового регулювання». *Правова держава*. 2017. № 26. С. 20–25. 10. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с. 11. Підкопай Д. С. Система принципів правового регулювання внутрішнього трудового розпорядку. *Публічне право*. 2014. № 2. С. 274–279. 12. Старчук О. В. Щодо поняття принципів права. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 40–43. 13. Мельник В. П., Солонинка Н. Г. Поняття і класифікація принципів трудового права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 44. С. 134–138. 14. Джепа Г. В. Принципи заохочення за трудові досягнення. *Форум права*. 2013. № 3. С. 184–190. URL:

http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_3_32.pdf (дата звернення: 21.10.2019).

Надійшла до редколегії 23.10.2019

Sorochan N. V. Determining the Concept of the Principles of Legal Regulation of Encouragement of the Employees of the National Police of Ukraine

The author has researched one of the directions of the modern formation and development of the rule of law state related to the improvement of various branches of law and the relevant legislation in the field of labor law, the definition of the concept and principles of legal regulation of encouragement applicable to the employees of the National Police of Ukraine.

The concept of the principles of legal regulation of encouragement of the employees of the National Police of Ukraine has been defined. It has been found out that encouragement as a mean of legal influence is stimulation of certain behavior of a person under the impact of a certain motive or motives. Legal regulation has been considered as a specific system of normative influence on socially significant, conscious-willed, repeated and stable social relations with the purpose of ordering them. Principles of legal regulation of encouragement of the employees of the National Police of Ukraine have been defined as basic ideas of the system of normative influence on legal relations concerning the encouragement of the specified employees, which determine the content and orientation of its norms and are characterized by systematic, mutually consistent, universal, comprehensive, subjective and regulatory nature. It has been offered to divide these principles into basic and optional ones.

The author has analyzed the scholars' opinions on determining the concept of promotion in labor law, has studied the essence of promotion in labor law, the definition of legal regulation as a specific system with further clarification of the concept of "principles of legal regulation of promotion of the employees of the National Police of Ukraine".

Key words: encouragement of the employees of the National Police of Ukraine, principles of legal regulation, system of regulatory influence, rule of law principle, principle of factual and formal validity, principle of justice, principle of diversity, principle of reasonable periodicity and timeliness, principle of expediency, principle of voluntariness.

